

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кувшинова Олексія Дмитровича «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (галузь знань 08 Право)

Дисертація Кувшинова Олексія Дмитровича на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право (галузь знань 08 Право) виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол від 03 серпня 2023 року № 20). Тема відповідає науковому напрямку «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» в межах спеціальності 081 Право.

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кувшинова Олексія Дмитровича «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації Кувшиновим О. В. наукових результатів зазначеної дисертації. Публічну презентацію здійснено 10 грудня 2024 року (протокол засідання кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ від 10 грудня 2024 року № 7/1).

Рецензенти:

- 1) доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 доктор філософії з права Литвиненко О.Г.;
- 2) професор кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1, д.ю.н., професор Городецька М.С.

За результатами засідання складено такий висновок:

1. Актуальність теми дослідження.

Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Утім, зважаючи на «вдосконалення» та «осучаснення» способів вчинення кримінальних правопорушень, використання порушниками, при цьому, сучасних досягнень науки і техніки, у дізнавача, слідчого, прокурора, суду виникає потреба залучення до кримінального провадження спеціаліста як особи, яка володіє спеціальними знаннями та навичками й може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Кримінальні процесуальні і криміналістичні засади використання спеціальних знань та участі спеціаліста у кримінальному провадженні в різний час досліджували такі науковці, як: Л. Ю. Ароцкер, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Г. С. Бідняк, В. С. Бондар, А. Ф. Волобуєв, О. О. Волобуєва, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, Ю. М. Грошевий, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, І. І. Когутич, Н. І. Клименко, А. В. Коваленко, В. В. Коваленко, К. М. Ковальов, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, М. В. Костицький, Н. В. Копча, О. О. Кочура, О. А. Кравченко, В. К. Лисиченко, Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков, В. Я. Марчак, О. В. Одерій, Г. М. Надгорний, І. А. Петрова, Б. В. Романюк, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, З. М. Соколовський, Р. Л. Степанюк, В. М. Стратонов, В. В. Тіщенко, І. Я. Фрідман, В. В. Циркаль, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. В. Шепітько, В. Д. Юрчишин та інші відомі дослідники. Однак пік наукових досліджень

зазначеної проблематики прийшовся на кінець минулого – початок нинішнього століття, тобто на період дії КПК УРСР – України 1960 року.

Після набуття чинності КПК України 2012 року й суттєвого посилення принципу змагальності сторін окремі аспекти участі спеціаліста у кримінальному провадженні досліджувалися в роботах В. О. Яремчук «Залучення спеціаліста до проведення слідчих дій (організація і тактика)» (2014), І. В. Пирога «Теоретичні основи експертного забезпечення досудового розслідування» (2015), М. Г. Щербаковського «Теоретико-методологічні та праксеологічні засади судових експертиз у кримінальному процесі» (2016), Д. В. Куриленка «Інститут обізнаних осіб у змагальному кримінальному провадженні» (2017), В. В. Юсупова «Криміналістика в Україні у ХХ – на початку ХХІ ст. (історико-теоретичне дослідження)» (2018), А. М. Тимчишина «Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика» (2023) та інших. Проте комплексного дослідження кримінальних процесуальних та криміналістичних аспектів участі спеціаліста у кримінальному провадженні на монографічному рівні на сьогодні не проводилося. Зокрема, недостатньо розкритими або дискусійними залишаються загальні теоретичні і практичні проблеми залучення спеціаліста до участі у кримінальному провадженні, організація залучення спеціаліста до участі у С(Р)Д, тактика участі спеціалістів і застосування ними сучасних науково-технічних засобів під час проведення С(Р)Д (особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану), а також питання можливості отримання допомоги спеціаліста під час призначення судових експертиз, процесуальна природа отримання висновку спеціаліста тощо.

Усе це зумовлює актуальність даної проблеми та викликає необхідність проведення комплексних цільових досліджень за зазначеною тематикою.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Дисертація О. Д. Кувшинова є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень кримінальних процесуальних та криміналістичних

аспектів участі спеціаліста у кримінальному провадженні. За результатами проведеної наукової роботи сформульовано ряд положень та висновків теоретичного і практичного спрямування, зокрема:

уперше:

- розкрито елементний склад процесуального статусу спеціаліста як учасника кримінального провадження. До таких елементів віднесено сукупність відповідних юридичних норм, легальне визначення поняття спеціаліста, його процесуальні (юридичні) форми участі у провадженні, права й обов'язки, додаткові гарантії, відповідальність, обмеження щодо участі в судочинстві, а також порядок оплати роботи;

- з'ясовано сутність та процесуальну природу отримання висновку спеціаліста, констатовано низьку якість норм, які регламентують указану процесуальну форму використання спеціальних знань. Сформульовано й обґрунтовано пропозиції щодо доповнення чинного КПК України змінами, якими, зокрема, доцільно дозволити використовувати висновки спеціаліста у кримінальних провадженнях щодо всіх видів кримінальних правопорушень та чітко встановити, що висновок експерта має вищу доказову силу порівняно з висновком спеціаліста;

удосконалено:

- наукові положення щодо генези інституту спеціаліста у кримінальному провадженні. Наголошено, що поточний період розвитку указанного інституту пов'язаний із приведенням національного кримінального процесуального законодавства до стандартів Європейського Союзу. Показано, що вітчизняне законодавство в частині правового статусу спеціаліста є в цілому наближеним до стандартів пост-соціалістичних країн-членів ЄС;

- тактико-криміналістичні засади залучення та використання допомоги спеціаліста під час проведення окремих С(Р)Д. Запропоновано диференціювати спеціалістів, на тих, участь яких у проведенні процесуальної дії є обов'язковою відповідно до вимог закону, «універсальних» для певного виду С(Р)Д спеціалістів та ситуативних спеціалістів, які залучаються залежно

від специфіки кримінального правопорушення для виконання окремих завдань;

- тактичні й організаційні положення щодо участі спеціаліста в підготовці та призначенні судових експертиз. Наголошено, що спеціалісти здатні надати допомогу з обранням виду судової експертизи, моменту її проведення, конкретного експерта чи експертної установи, відібранням та підготовкою матеріалів дослідження, формулюванням запитань, оцінкою висновку експерта тощо;

набули подальшого розвитку:

- положення щодо стану наукових досліджень проблем участі спеціаліста у кримінальному провадженні. Аргументовано, що протягом сучасного етапу розвитку кримінального судочинства не проводилося комплексних монографічних досліджень, які б сукупно та у взаємозв'язку опрацьовували й кримінальні процесуальні, і криміналістичні аспекти участі спеціаліста у кримінальному провадженні;

- наукові узагальнення щодо організації залучення окремих категорій спеціалістів до проведення процесуальних дій в кримінальному провадженні. Продемонстровано, що найбільш ефективними на практиці є механізми залучення як спеціалістів штатних співробітників правоохоронних органів та державних судово-експертних установ.

3. Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження.

Викладені в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, базуються на ретельному аналізі літератури за тематикою дослідження та узагальненні практики застосування національного законодавства та законодавства пост-соціалістичних країн-членів Європейського Союзу (усього 283 найменування).

Методологія даного дослідження поєднує три основні групи методів: філософські методи, що включають закони, прийоми та принципи діалектики і метафізики; загальнонаукові методи, які включають такі прийоми логіки, як: аналіз, синтез, дедукція та індукція, системний та структурно-функціональний

методи, метод порівняння, прийоми соціологічного методу тощо; спеціально-юридичні методи дослідження, що включають формально-юридичний метод як різновид аксіоматичного загальнонаукового методу, історико-правовий метод, методи юридичної логіки та статистики, методи порівняльного правознавства, а також методи юридичного моделювання й прогнозування.

Зокрема, для дослідження генези інституту «спеціаліста» у кримінальному процесуальному праві (підрозділ 1.1.) використано історико-правовий метод; для аналізу історіографії та оцінювання стану науково дослідження місця та ролі спеціаліста у кримінальному провадженні (підрозділ 1.2.) – системний та структурно-функціональний методи; для характеризування процесуального статусу спеціаліста та правових засад його участі у кримінальному провадженні (підрозділ 2.1.), а також з'ясування процесуальних та організаційних засад отримання та використання висновку спеціаліста (підрозділ 2.2.) – догматичний (формально-юридичний) та системний методи; для оцінювання ефективності отримання та використання висновку спеціаліста (підрозділ 2.3.) – порівняльно-правовий, соціологічний (прийом анкетування) та метод прогнозування; для опрацювання загальних організаційних засад залучення спеціалістів до проведення процесуальних дій (підрозділ 3.1.) – соціологічний (прийом анкетування) та метод системного аналізу; для формулювання тактико-криміналістичних засад залучення та використання допомоги спеціаліста під час проведення окремих С(Р)Д (підрозділ 3.2.), а також для визначення можливостей отримання допомоги спеціаліста під час підготовки й призначення судових експертиз – структурно-функціональний та метод юридичного моделювання.

4. Теоретичне і практичне значення отриманих наукових результатів дослідження. Одержані у роботі результати дослідження становлять науково-теоретичний та практичний інтерес і можуть бути використані в:

– науково-дослідній роботі – для здійснення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на подальший розвиток науки

кримінального процесу та криміналістики за відповідними напрямками (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 20 листопада 2024 року);

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес» та «Криміналістика», підготовці лекцій, навчальних посібників і підручників з цих дисциплін (акт впровадження Донецького державного університету внутрішніх справ від 20 листопада 2024 року).

– практичній діяльності слідчих підрозділів Головного управління Національної поліції в Полтавській області (акт впровадження СУ ГУНП в Полтавській області від 20 серпня 2024 року) та Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса МЮ України (акт впровадження ННЦ «Інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М.С. Бокаріуса МЮ України від 29 серпня 2024 року).

Результати дослідження також можуть бути використані в *законотворчій діяльності* – під час підготовки змін і доповнень до КПК України та до відомчих нормативно-правових актів, що регламентують порядок участі спеціаліста у кримінальному провадженні.

5. Відповідність оформлення дисертації встановленим вимогам.

Оформлення дисертації Кувшинова Олексія Дмитровича на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами).

Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, а також списку використаних джерел (283 найменування) і додатків.

6. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування.

Основні наукові результати дисертації Кувшинова О. Д. на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» опубліковано у дев'яти наукових публікаціях серед яких п'ять статей у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотирьох тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних заходах:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кувшинов О. Д. Актуальні питання участі спеціаліста у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 573-577. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/137>.

2. Кувшинов О. Д. Участь спеціаліста у кримінальному провадженні: досвід США та деяких країн Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 284-292. DOI : <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.42>.

3. Кувшинов О. Д. Актуальні напрями удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо участі спеціаліста у кримінальному провадженні. *Юридичний бюлетень*. 2023. № 29. С. 416-424. DOI : <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.50>.

4. Кувшинов О. Д. Правові засади участі спеціаліста у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 616-621. URL : http://www.lsej.org.ua/1_2024/149.pdf.

5. Кувшинов О. Д. Отримання висновку спеціаліста як процесуальна форма використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка*. 2024. Вип. 2 (106). Ч. 2. С. 93–106. DOI:10.33766/2786-9156.106.2.93-106.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Кувшинов О. Д. Участь спеціаліста у кримінальному провадженні: досвід зарубіжних країн. *Восьмі Таврійські юридичні наукові читання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16–17 червня 2023 р., м. Київ. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 141-146. DOI : <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-35>.*

7. Кувшинов О. Д. Правові висновки Верховного Суду щодо участі спеціаліста у кримінальному провадженні: аналіз судової практики. *European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice* : International scientific conference (August 2–3, 2023, Wloclawek, the Republic of Poland). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Pp. 141-145. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-36>.

8. Кувшинов О. Д. Історія становлення та розвитку інституту спеціаліста у кримінальному провадженні. *Development trends in legal science and education of Ukraine in the context of European integration*: International scientific conference (November 1–2, 2023. Czestochowa, the Republic of Poland). Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. Pp. 189-194. DOI : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-49>.

9. Кувшинов О. Д. До питання практики використання висновків спеціаліста як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. *Теорія і практика використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні*: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (Дніпро, 30 травня 2024 року). Дніпро: Дніпровський держ. ун-т внутр. справ, 2024. С. 115-118.

Зазначені публікації містять належне обґрунтування отриманих наукових результатів, опубліковані у виданнях, кількість та рівень яких відповідає встановленим вимогам, характеризуються повнотою викладу матеріалів дисертації, опубліковані у різних випусках (номерах) наукових періодичних видань. Серед наведених публікацій немає таких, в яких повторюються наукові результати, опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що вже зараховані за темою дисертації. Опублікування результатів дисертації Кувшинова Олексія Дмитровича на тему «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» відповідає вимогам, встановленим п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Загальний висновок

З урахуванням викладеного представлена дисертаційна робота Кувшинова Олексія Дмитровича «Спеціаліст у кримінальному провадженні (кримінальний процесуальний та криміналістичний аспекти)» є завершеною науковою працею, в якій вирішено наукове завдання, що має істотне значення для наук кримінального процесуального права та криміналістики.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), вимогам до оформлення дисертації (наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), освітньо-науковій програмі «Право» Донецького державного університету внутрішніх справ.

Дисертація рекомендується до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуючий на засіданні

кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету № 1 ДонДУВС

доктор філософії з права

Андрій КРУШЕНИЦЬКИЙ

23 грудня 2024 року

Підпис Андрія Крушеницького засвідчую

Т.в.о. начальника відділу

документування службової діяльності

Наталя ХОЗЛУ